

اهل بیت علیهم السلام و محیط زیست

ابلاغ سیاست‌های کلی محیط زیست از سوی مقام معظم رهبری در آبان ماه سال ۱۳۹۴ به رؤسای قوا، نشان از اهمیت فراوان این مسئله دارد. از همین رو، بهانه‌ای پیدا شد که در این شماره، چند جمله‌ای درباره محیط زیست و اهمیت آن در میان احادیث اهل بیت علیهم السلام سخن به میان آید.

در تعریف محیط زیست گفته شده است: محیط زیست به همه محیط‌هایی که در آنها زندگی جریان دارد گفته می‌شود.^۱ همچنین در جای دیگری این چنین تعریف کرده‌اند: مجموعه‌ای از عوامل فیزیکی خارجی و موجودات زنده که با هم درکنش هستند، محیط زیست را تشکیل می‌دهند و بر رشد و نمو و رفتار موجودات تأثیر می‌گذارند.^۲ در تعریفی ساده و خلاصه می‌توان گفت: محیط زیست، محیط زندگی است؛ یعنی هر جایی که انسان در آن زندگی می‌کند و نفس می‌کشد.

وجود آب هوای پاک و سالم از مهم‌ترین ضروریات زندگی و محیط زیست به شمار می‌رود که مورد نیاز تمامی موجودات زنده اعم از انسان، حیوان و درخت و گیاه است. امروزه متأسفانه آب و هوا در شرایط مطلوبی قرار ندارد و در برخی شهرها از وضعیت بسیار

۱. دانشنامه رشد. (www.daneshnameh.roshd.ir)

۲. فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی. (www.persianacademy.ir)

نامناسبی برخوردار است و به دلیل آلودگی هوا، به سختی می‌توان نفس کشید.

امام صادق علیه السلام درباره ضروریات محیط زیست می‌فرماید:

لَا تَطِيبُ السُّكْنَى إِلَّا بِثَلَاثٍ: الْهَوَاءِ الطَّيِّبِ وَالْمَاءِ الْعَذِيبِ وَالْأَرْضِ الْخَوَّارَةِ؛^۱

زندگی جز با سه چیز خوش نمی‌شود: هوای پاک، آب فراوان گوارا و زمین نرم و حاصل خیز.

امام صادق علیه السلام در این حدیث زیبا، سه رکن مهم برای زندگی در محیط زیست بیان فرموده است که هر سه آنها از ضروریات اند و اگر هر یک وجود نداشته باشند یا در شرایط نامطلوب به سر نبرند، زندگی دچار مشکل و آسیب خواهد شد. هوای پاک و سالم، آب گوارا و زمین حاصل خیز، همه از ضروریات محیط زیست هستند که امام علیه السلام به آنها اشاره فرموده است. از همین رو نیاز است در حفظ و نگهداری این موارد - که تضمین کننده سلامت محیط زیست به شمار می‌روند - نهایت تلاش و کوشش به کار گرفته شود.

از جمله مواردی که موجب پاکیزگی هوا می‌شود و مانند یک تصفیه‌خانه، هوای ناسالم را به هوای سالم و پاکیزه تبدیل می‌کند، درخت‌ها، جنگل‌ها و زراعت‌ها هستند. امروزه متأسفانه جنگل‌ها رو به قطع شدن هستند و در معرض نابودی قرار گرفته‌اند.

رسول مکرم اسلام صلی الله علیه و آله و سلم - که عالم و دانای به همه مسائل است - هزار و چهارصد و اندی سال پیش، در این باره تذکر داده و آیندگان را از این امر بر حذر داشته است. ایشان در حدیثی معتبر می‌فرماید:

لَا تُحْرِقُوا النَّخْلَ وَلَا تُغْرِقُوهُ بِالْمَاءِ وَلَا تَقْطَعُوا شَجَرَةً مُثْمِرَةً وَلَا تُحْرِقُوا زَرْعاً لِأَنَّكُمْ لَا تَدْرُونَ لِعَلَّكُمْ حَتَّاجُونَ إِلَيْهِ؛^۲

نخل را نسوزانید و آن را در آب غرق نکنید. درخت بارور را قطع نکنید و زراعت را به آتش نکشید؛ زیرا شما نمی‌دانید، شاید در آینده به آن نیازمند شوید.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در این حدیث شریف، از قطع درختان، سوزاندن، غرق کردن و در یک کلمه، از بین بردن درختان و زراعت‌ها نهی فرموده است. ایشان در پایان حدیث اشاره می‌فرماید که همه به درختان و جنگل‌ها و زراعت‌ها نیاز دارند، ولی اگر شما در ظاهر، نیازی به وجود آنها نمی‌بینید، حق نابود کردن آنها را ندارید؛ زیرا یقیناً آیندگان به آنها نیاز ضروری

۱. تحف العقول، ص ۳۲۰.

۲. الکافی، ج ۲، ص ۲۹، ج ۸.

پیدا خواهند کرد.

از این رو بجاست این مسئله به صورت عملی پی گیری شود. در میان احادیث اهل بیت علیهم السلام روایات بسیاری در این باره وجود دارد که راهکارها و مطالبی سودمندی را برای حفظ محیط زیست، بهبود و سلامت آن بیان فرموده اند که باید مورد بررسی قرار گیرند و از آن بهره برده شود.

سردبیر